

לפרשת ראה – תשע"ה

ייעודו של ספר דברים

רפי שטרסברג

כינויו של ספר דברים "משנה תורה" קשור בהבנה שספר דברים נועד לחזרה על עיקרי התורה והחומשים שקדמו לו. גם בתרגום השבעים מכונה ספר דברים "חוק שני" - לכאורה ספר דברים הוא בעיקר ספר של חזרה. ואכן מספר הלכות תומכות במקומו הנפרד של ספר דברים.

אולם, יש בעיה בתפיסה של ספר דברים כספר של חזרה מכמה סיבות: הן בסיפור ההיסטורי והן בפרטי המצוות שחוזרות בספר דברים ישנם הבדלים לעומת החומשים הקודמים. בנוסף לכך קיימות גם מצוות חדשות בספר דברים שלא נזכרו בחומשים הקודמים.

ידועה גישת הפרשנים, ובראשם הרמב"ן הסבורים שספר דברים מבאר ומחדש את מה שנחוץ לבני ישראל לקראת הכניסה לארץ ישראל.

בספר שנכתב ויצא בשנה האחרונה על ידי ד"ר מיכה גודמן, עולה גישה שרואה את ספר דברים כבעל מקום מיוחד וכמפתח לציווי לעם ישראל לקראת הדורות הבאים:

משה רבינו מציג בספר דברים תשתית לשתי מהפכות בחיי עם ישראל לקראת הכניסה לארץ. ושתי המהפכות הללו נובעות מעיקרון אחד שמוביל אליהן.

המהפכה הראשונה מתייחסת לאיסור על כל פולחן מחוץ למקדש ואת מיקומו של א-לוקים מעל למקדש. מדובר במהפכה משמעותית. משה מגביל את עבודת הקרבנות מכל המקומות אל "המקום אשר יבחר ה'" – מקום מרכזי אחד בלבד. המהפכה של ספר דברים הלאימה למעשה את הטקסים הדתיים למסגרת המקדש. החיים היומיומיים הם הרבה פחות טקסיים. נמחיש זאת בדוגמא מפרשתנו ראה: עד השינוי של ספר דברים כל אדם שרצה לאכול בשר, היה חייב לשחוט אותו כקרבת שלמים על גבי מזבח (שיכול היה להיות סמוך לביתו), ולהקריב חלק מהבשר לה'. הציווי החדש (המופיע בפרשתנו) קובע "כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה'... בכל אוות נפשך תאכל בשר. רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה'". כלומר כמות הקרבנות פוחתת משמעותית, והם מתנקזים למקום מרכזי אחד בלבד.

את המקום של הטקסים הדתיים תופסת המחויבות הטוטלית לא-לקים המודגשת במיוחד בספר דברים, בין היתר בציווי הבולט "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". הביטוי בכל לבבך חוזר בספר דברים תשע פעמים, הטוטליות באה לידי ביטוי בציווי בפרשית שמע המופיעה בפרק ו' בספר: "ושננתם לבניך ודברת בם, בשבתך בביתך, בלכתך בדרך ובשכבך ובקומך". המחויבות הזו מחליפה במידה מסוימת את עבודת הקרבנות. מעתה יש הכוונה לחיים רוחניים תמידיים שהקרבנות הם לא דווקא שיאם. גם ההדגש של השראת השכינה במשכן ובמקדש שמאד בלט בחומשים שמות וויקרא, עובר שינוי: "כי אם אל המקום אשר יבחר ה' א-לקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה". שמו של ה' שוכן במקדש ולא ה' עצמו. כלומר, יש כאן הדגשה של תפיסה מופשטת של הקב"ה שהוא עצמו מחוץ למקום אחד ספציפי.

החידוש השני- מלכות ללא כוח: בעולם הקדום ידוע תפקידו של השליט, המלך, כדמות שהכל מצייתים לה. בעמים רבים קיים מיתוס המיצג את המלכות כמי שייסדה את המדינה או שנבחרה על ידי האל לשלוט בה. ואילו אצלנו, לפני ספר דברים המלך כלל לא מוזכר, ואילו ספר דברים מדגיש באופן מאד בולט את דחיית ייסוד המלוכה (רק לאחר שיתקיים "וירשתה וישבת בה" ניתן לקיים "שום תשים עליך מלך" - ראו דברים י"ז). וגם הנימוק לייסוד המלוכה הוא כחיקוי לאומות האחרות ("ככל הגויים אשר סביבותיי") ולא כרעיון אידיאלי. ספר דברים מרסן מאד את מעמדו של המלך. כמעט כל הציוויים בהקשר למלך הם מגבלות המוטלות עליו- לא להרבות נשים, סוסים, כסף וזהב. הציווי החיובי היחיד של המלך הוא

כתיבת משנה התורה וקריאה בו למען ילמד ליראה את ה'...לבלתי רום לבבו מאחיו". כלומר, רק מי שמוכן לקבל על עצמו את הגבלת השליטה יהיה שליט! בנוסף להגבלת הכח של השליט ספר דברים גם מדגיש את הצורך לרסן את תחושת הכוח והעוצמה "כחי ועצם ידי עשה לי את החייל הזה" שתגיע עם הצלחת הכיבושים וההתבססות הכלכלית בארץ.

את שתי המהפכות הללו – הארגון הפוליטי במסגרת המלוכה המרוסנת וארגון עבודת הקרבנות במסגרת המקדש כסוג של פשרה שהתורה עושה עם הטבע האנושי הזקוק לשליט חזק ולפולחן גשמי.

האידיאל שעומד מאחורי שתי מהפכות אלו הוא הרעיון של אחדות ה' - הבלעדיות של א-לקים. הציווי על כך מתחדש בספר דברים ("ה' א-לקינו ה' אחד"), וגם מלחמת החרמה באילים עם הכניסה בארץ מודגשת מאד בחומש זה. בחומשים הקודמים הדגש זה פחות בלט. למשל בספר שמות בשירת הים, בהבלטת עוצמתו של א-לקים נאמר "מי כמוך באלים ה'" מודגשת עליונותו אבל לא אחדותו.

משה עומד לפני הכניסה לארץ ומציג ציווי ליצירת חברה חומרית אבל לא חומרנית, חזקה אבל לא שיכורת כח. וכל זה תחת ההנהגה הנובעת מאחדות ה'.